

Palazzo Chigi, sídlo ministra zahraničních věcí

„Štěstí není vlak, který přijíždí každého dne ve stejnou dobu. Není také slušná žena, která se muži odevzdá na celý život. Fortuna je děvka, která je s tebou jen chvíli a pak jde za jiným. Kdo ji nedokáže chytit za pačesy, ten ji ztratí,“ poznamenal si do svého deníku hrabě Galeazzo Ciano.⁵⁵

Pseudofilozofická úvaha odhalila nenaplněné literární ambice italského ministra zahraničních věcí a jeho všeobecně známou slabost pro ženy. Prozrazovala hodně z jeho životních postojů. Pětatřicetiletý Ciano byl tehdy nejmladším šéfem diplomacie v Evropě a druhým nejvlivnějším mužem ve fašistické Itálii. Pohledný, vzdělaný, arogantní a bez skrupulí. Jeho výjimečné postavení mu do značné míry zajistilo manželství s Eddou Mussoliniovou, dcerou diktátora vládnoucího v zemi již šestnáct let. Vůči mocnému tchánovi v té době projevoval skutečně nábožný obdiv. Když s ním hovořil po telefonu, mimoděk se postavil do pozoru. Stávalo se, že plakal dojetím, když slyšel jeho projev. Především se však před Duceem snažil prokázat horlivost. Ozbrojená intervence v občanské válce ve Španělsku, do níž Ciano Itálii zapletl před dvěma roky, jeho ambice nenaplnila. V hlavě spřádal plány na invazi do neutrálního Švýcarska nebo přinejmenším na neočekávaný výsadek do Egypta ovládaného Brity. (Naštěstí pro Italy všechno pro tentokrát skončilo jen nesplněnými představami.) Šéf italské diplomacie se choval jako rozmazlené dítě, kterému se okamžitě zachtělo nové hračky, když už bylo znuděno tou starou. Ne náhodou mu v Římě za zády jízlivě říkali „zlobivý kluk“.⁵⁶

Cianovu tchánovi by se jistě úvaha o štěstí líbila nejen z hlediska erotické fascinace, kterou plně sdílel. Po nedávném podrobení vzdálené Etiopie snil i on o nějaké nové, vítězné válce, která by upevnila italskou dominanci ve středomořské oblasti. Touhu bojovat u Duceho vyvolával už jen pohled na staré železo povalující se na polích – pouze ho z toho „dolu pod širým nebem“ zabavit a stačilo by na rok bojů! (Mussolini si, jako mnoho jemu podobných, nelámal hlavu s příliš komplikovaným plánováním.)

Představy vůdce fašistů v té době nesmírně podněcovaly Hitlerovy úspěchy a živelná dynamika nacistického státu. Jistě instinktivně cítil, že totalitní režim severně od Alp, který pevně svíral disciplinované masy Němců a intenzivně rozšiřoval ozbrojené síly, se právě stává největší vojenskou silou

55 Ciano, G. *Dziennik...*, op. cit., zápis z 23. 2. 1938, s. 139.

56 Tamtéž, zápis z 14. 2. 1938, s. 134. Cianova charakteristika na základě předmluvy Tomasze Wituchy, s. 7–30.

v Evropě. To Duceho fascinovalo, ačkoliv se samozřejmě domníval, že palma prvenství mezi evropskými diktátory náleží jemu. Obecně byl přesvědčen o své výjimečnosti a neomylnosti. Jednou prohlásil: „Chci, aby na mém náhrobku byl tento nápis: ‚Tady odpočívá jedno z nejdůležitějších zvířat, které kdy chodilo po zemi.‘“⁵⁷ Plánoval také vlastní okázalé pomníky: on v římské přílbě na hlavě, se vztyčeným kordem, který měl dosahovat délky nejméně dvou metrů.⁵⁸ K tomuto tématu by Sigmund Freud jistě mohl uvést mnoho, ale těžko říci, zda by měl zájem analyzovat ego italského diktátora právě v okamžiku, kdy jeho vlastní osud visel na vlásku.

Podobně jako většina Italů se Mussolini díval na Němce s povýšeností potomka antických Římanů, za něhož se pokládal, ale ne bez určitých komplexů. Nejbolestivější se týkal německé vojenské mašinerie, jejíž efektivitu Italové v poslední válce pocítili na vlastní kůži. Ve snaze vyrovnat se Němcům i v této oblasti dokonce Duce v italské armádě zavedl pruský přehlídkový krok, který nahradil tradiční klus *bersaglierů*. Bohužel, u krajanů tato novinka vyvolala jen všeobecné posměšky a ti ji okamžitě překřtili na „husí chůzi“. Vztekly Mussolini se mohl bránit, že husa, stejně jako orel nebo vlčice, je římské zvíře, které kdysi zachránilo Kapitol před galským nájezdem. Přesto posměvačná reakce Italů výrazně potvrdila, jak moc se lišili od Němců, kteří pochodovali s vysoce zvednutými nohama nejen na efekt, ale i s jistou radostí.⁵⁹

Pocit sounáležitosti s Říší u Mussoliniho podporovala rovněž ideová příbuznost mezi nacismem a fašismem a vědomí, že oba režimy byly vyvrheli mezinárodního společenství. Duce, stejně jako Hitler, nenáviděl západní demokracie a versailleské uspořádání, které bylo jejich dílem. Italové se činili především na Balkáně, aby je tam zničili. Systematicky podkopávali vliv Francie a podporovali úsilí Maďarů o znovuzískání území ztracených po první světové válce. Jejich největším úspěchem bylo podepsání dohody s Jugoslávií v březnu 1937, díky níž byl podle ministra Ciana učiněn první krok k přitáhnutí tohoto státu do sféry italského vlivu a „umístěna nálož dynamitu pod Malou dohodu“.⁶⁰ Šéf italské diplomacie si oblíbil jugoslávského premiéra Milana Stojadinoviće. Fascinovala ho jeho neotesaná balkánská vitalita (během jeho návštěv v Itálii pro něj rád organizoval, jak si poznamenal do deníku, „různé balety za přítomností nejkrásnějších žen z vybrané římské společnosti“), ale samozřejmě ho nepovažoval za sobě rovného.⁶¹

Ještě menší účtu chovali Duce a Ciano k Rumunsku, dokonce i když tam vládli fašisté. Tento stát založili římský legionáři a slovanské děvky, vysmíval

57 Tamtéž, zápisy ze dnů 19. 12. 1937 a 3. 3. 1938, s. 101 a 143.

58 Petacci, C. – Suttora, M. *Tajemnice Mussoliniho. Pamiętniki 1932–1938*, překlad A. Wójcicka. Warszawa 2010, záznam ze 4. 11. 1938, s. 79.

59 Ciano, G. *Dziennik...*, op. cit., zápis z 31. 1. 1938, s. 125.

60 Tamtéž, zápis z 25. 8. 1938, s. 215.

61 Tamtéž, zápis z 5. 12. a 8. 12. 1937, s. 95.

Zprava stojí: italský diktátor Benito Mussolini, jugoslávský premiér Milan Stojadinović a italský ministr zahraničních věcí Galeazzo Ciano, Řím, prosinec 1937. Fašistická Itálie usilovala o to, aby zničila spojenecký systém Československa, Jugoslávie a Rumunska.

se Mussolini. Jeho předsedu vlády, básníka, považoval za zbabělce a budižkničemu. Nepodal by Rumunovi ruku, pronesl jednou s odpořem.⁶² V novém *Imperiu Romanu* na jih od Alp a Dunaje, o němž tchán a zeť snili, bylo místo jen pro jednoho imperátora.

Imperiální aspirace fašistické Itálie, dokonce i bez přátelství s nacistickou Říší, vytyčily směr, jenž nevyhnutelně musel vést ke kolizi se vzdáleným Československem, které nebylo vůči událostem na Balkáně lhostejné. To, co v Římě vnímali jako úspěch (oslabení Malé dohody, maďarské snahy o změnu hranic, proněmecké sympatie Stojadinoviće nebo vznik krajně pravicové vlády v Bukurešti), v Praze oprávněně považovali za vlastní porážku. Tento vztah fungoval i obráceně: spojenectví s Francií a Sovětským svazem, o něž se bezpečnost republiky opírala, činilo z Československa v očích italských fašistů přítele jejich smrtelných nepřátel.

Ke geopolitickým kalkulacím se přidávaly více či méně podstatné ideologické předsudky. Mussolini, Ciano a zástupy jejich akolytů pohrdali par-

62 Petacci, C. *Tajemnice Mussoliniego...*, op. cit., zápis z 5. 1. a 30. 6. 1938, s. 152, 371.

lamentní demokracií, jíž Československo zůstávalo věrné jako poslední stát ve střední Evropě. Zároveň hlasitě ji proklamovalo něco na způsob vlastní *spécialité de la maison*, která byla pro Duceho stejně nestavitelná jako české vepřoknedloželo. Takový stát jednoduše nemohl očekávat sympatie fašistů, ale tady ještě ke všemu zlému do hry vstupoval Mussoliniho osobní komplex. Mussolini (zdaleka ne jediný) živelně nenáviděl československého prezidenta. Důvodem byla informace, kterou údajně zachytila italská rozvědka, čtoucí depeše vyměňované mezi cizími pracovišti v Římě a odposlouchávající rozhovory diplomatů, podle níž měl Beneš už v roce 1923 nabízet značnou sumu peněz za Duceho vraždu. Jak Italové říkají, *si e non vero, e bon trovato* (ač to není pravda, je to dobře vymyšlené), a římský tisk, jemuž Ciano tuto informaci předal, se chvěl pobouřením – zešířila probíral hanebnost a bezohlednost hlavy československého státu.⁶³

V mezinárodním sporu, který se právě rozvíjel, mohlo Československo ze strany Itálie očekávat jenom nepřátelství. Jediným bodem, v němž se sbíhaly zájmy obou těchto států, byla vlastně (dějinný paradox!) samostatnost Rakouska, které s oběma státy hraničilo. Ačkoliv ještě před dvaceti lety se jak Čechům, tak i Italům císařská Vídeň jevila jako smrtelný nepřítel, malá alpská země, která zůstala na mapě versailleské Evropy po rozpadu habsburské říše, byla (ač chudá, slabá a drásaná domácími konflikty) nyní pro jednu i druhou stranu účinným nárazníkem oddělujícím ji od Němců.

Udržení existence Československa stálo a padalo s existencí Rakouska: jeho začlenění do Říše by znamenalo, že by se celé Čechy a Morava ocitly v gigantickém německém pytlí táhnoucím se od Bohumína u polských hranic až po předměstí Bratislavy na Slovensku. Kromě toho by vznikla společná německo-maďarská hranice, která by pro republiku jistě nevěstila nic dobrého. Stejně tak Mussoliniho – při všem jeho obdivu a sympatiím k nacistickému Německu – vize společné hranice s Hitlerovou říší netěšila, ale naopak znepokojovala. V Itálii, která si po první světové válce přivlastnila Jižní Tyrolsko osídlené Němci, nazývané nyní Horní Adiže, si moc dobře uvědomovali, že po případném připojení Rakouska může Führer dostat nezadržitelnou chuť i na tuto provincii.

Právě proto Mussolini neskrýval nadšení, když 24. února v rozhlase slyšel živě vysílaný projev kancléře Schuschnigga z vídeňského parlamentu. Vyplývalo z něj, že Rakousko je, i přes ústupky vůči nacistům vynucené v Obersalzbergu, rozhodnuto bránit svou samostatnost. Duce velmi dobře věděl, že z dlouhodobého hlediska nemůže být nikdo nucen k nezávislosti, ale nečekané probuzení rakouského vlastenectví přijal s určitou nadějí. Ostatně neměl příliš na výběr. Itálie se po útoku na Etiopii a po zapletení do inter-

63 Ciano, C. *Dziennik...*, op. cit., zápis z 26. 2. 1938, s. 141.

vence ve Španělsku nacházela v diplomatické pasti: nacistická říše byla jedinou spřátelenou mocností a případná konfrontace s Německem by výrazně přesáhla možnosti fašistického státu. Mussolini, který před čtyřmi lety, kdy nacisté zavraždili rakouského kancléře Engelberta Dolfusse, varovně vyslal dvě divize k hraničnímu průsmyku Brenner, si teď nemohl dovolit řinčení zbraněmi, tím spíš, že dokonce i z Vídně přicházely hlasy varující před možným pokusem o zásah na obranu rakouské samostatnosti. Sám Schuschnigg měl údajně říci, že „kdyby jen jeden italský voják šlápnul nohou na rakouské území, ihned by vzniklo *union sacrée*“ – posvátné spojení mezi Rakušany a Němci.⁶⁴ Duce musel tedy předstírat spokojenost.

64 Tamtéž, zápis z 24. 2. 1938, s. 140.

Vila inženýra Slavoje Nolče

Krátce před jedenáctou hodinou u jedné příměstské usedlosti zastavilo auto, z něhož se vynořila korpulentní postava Rudolfa Berana. Zanedlouho pak hned vedle zaparkovala limuzína s diplomatickou poznávací značkou a vystoupil z ní vysoký, štíhlý, elegantní brunet po padesátce. Byl to německý vyslanec v Praze Ernst Eisenlohr. Oba muži zmizeli za dveřmi vily, která patřila jistému úředníkovi z ministerstva zemědělství, jenž i přes svůj relativně mladý věk patřil k důvěrnému okruhu členů agrární strany.

Ačkoliv oběma mužům záleželo na diskrétnosti, setkání na odlehlém místě se nepodařilo udržet v tajnosti. Již o týden později poslanec komunistické strany Rudolf Slánský z řečnického pultu detailně popisoval okolnosti tajné návštěvy u inženýra Nolče a hřímal směrem k poslaneckým lavicím: „Je panu předsedovi vlády dr. Hodžovi něco známo o této poradě německého vyslance s panem poslancem Beranem? Byl snad pan poslanec Beran, který není členem československé vlády, někým pověřen, aby jednal se zástupcem německého státu?“⁶⁵

Nebyly to nesmyslné otázky, ale v praxi zcela rétorické. Poslance Berana samozřejmě nikdo nezmocnil k vedení rozhovorů s německým diplomatem, jelikož také o tomto záměru nikoho neinformoval. Koneckonců kvůli tomu se uchýlil za Prahu, aby se vláda a prezident nedozvěděli, s kým a proč se setkal. Předseda agrárníků neměl ve zvyku kohokoliv zasvěcovat do tajů svého jednání nebo se z čehokoliv ospravedlňovat, a už vůbec ne v parlamentu. Nehodlal ani osobně odpovídat na Slánského narážky. Formálně to udělal jeho jménem jeden z řadových poslanců agrární strany, ale samozřejmě neuváděl žádné detaily.

Teprve po nějaké době, oklikou přes československého vyslance v Berlíně Mastného, Beran prezidentské kanceláři poskytl zvláštní vysvětlení, že německý diplomat navštívil inženýra Nolče soukromě, aby mu poděkoval jménem maršála Göringa za krásné jelení paroží darované nacistickému pohlavárovi na výstavě myslivosti v Německu (jednalo se o tutéž výstavu, již svou návštěvou poctil lord Halifax). Nolč, informoval Mastný, je Göringovi daroval jako projev svého velkého obdivu. Těžko říci, co bylo překvapivější: Beranova drzost, když se vůbec nezmínil o tom, co v Horních Počernicích dělal, nebo nebezpečné sympatie členů agrární strany.

65 Rokoský, J. *Rudolf Beran...*, op. cit., s. 279.

Předseda Beran formálně zůstával řadovým poslancem, nenesl tudíž za svou činnost žádnou ústavní odpovědnost. V praxi se v jeho ruce sbíhaly nitky, za něž tahal, aby řídil agrární stranu a jejím prostřednictvím i značnou část československého státu. Tajemství jeho mimořádného postavení vysvětloval zvláštní článek ústavy, který umožňoval zbavit mandátu poslance či senátora, jenž by se zachoval nedůstojně nebo nečestně. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud za takovéto chování považoval porušení slova daného písemně, předsednictva všech politických stran před volbami starostlivě shromažďovala od kandidátů podepsaná *in blanco* prohlášení, v nichž se zavázali složit mandát v případě, kdyby hlasovali jinak, než to požaduje stranické vedení. V případě potřeby později stačilo příslušný dokument vytáhnout z trezoru a předložit ho soudu jako důkaz nepoctivosti delikventa, ale obecně to nebylo nutné. Už jen vědomí, že každá neposlušnost může vést ke ztrátě mandátu, na stranickou disciplínu poslanců působilo dokonale. Předseda byl pro svou stranu bohem. Zachtělo-li se mu, mohl téměř každého člena vynést do nejvyšších úřadů ve státě, nebo ho politicky zatratit.

Tyto pravomoci činily z předsedů největších stran, k nimž patřil i Beran, nejvlivnější lidi ve státě. Už na začátku dvacátých let pět z nich vytvořilo neformální druh zákulisní supervlády, která při kávě, cigaretách a koňaku domlouvala nejdůležitější kroky koalice. „Po mnoho let české politické strany sedávaly kolem stolu a rozdělávaly si veškerou politickou kořist s precizností malých chlapců dělících se o kradený meloun,“ shrnul později jízlivě jeden americký diplomat.⁶⁶ V dalších letech se složení tohoto grémia měnilo, po čase se z „pětky“ stala „osma“, později „sedma“, ale mechanismus zůstal stejný. O státní politice rozhodovali výhradně šéfové stran, úkolem poslanců a senátorů bylo poslušně zvedat ruku při hlasování v parlamentu. Doporučení stranických vedení museli samozřejmě plnit také ministři, ale i premiéři.

Všichni si to uvědomovali, a tak se zásadní rozhodnutí činila v kruhu zmocněných zástupců každé strany, s vyloučením ostatních ministrů. Tato jednání se nazývala schůzemi politického kabinetu nebo jednoduše schůzemi politických ministrů. Stávalo se, že býval opomenut šéf diplomacie Kamil Krofta, kterému se bolestivě dávalo najevo, že je pouhým nestranickým odborníkem.⁶⁷ Někdy se jednání vlády kromě ministrů účastnili předsedové koaličních stran (pokud nezasedali v kabinetu) a šéfové jejich parlamentních klubů. V roce 1938 jich bylo přesně dvacet, proto se jim říkalo „dvacítká“. O opravdu nejzávažnějších záležitostech diskutovala však výhradně skupina koaličních „sedmičky“. Kolegové z německých demokratických stran do tohoto elitního

66 Kennan, F. G. *From Prague after Munich. Diplomatic Papers, 1938–1940*. Princeton (NJ) 1968, zpráva z 29. 3. 1939, s. 99.

67 Archiv Národního muzea (dále jen: ANM), Edvard Beneš, kart. 47, inv. č. 442, ručně psaná poznámka J. Smutného z 25. 5. 1938.

klubu nebyli nikdy přizváni. Tento spleť a naprosto mimoústavní systém republiky zajišťoval obdivuhodnou vnitřní stabilitu, ale odsunul parlament do role stroje na hlasování a výrazně frustroval zástupy řadových politiků, kteří mohli nanejvýš z povzdálí sledovat stranický Olymp.

Ve státě rozděleném mezi strany však existovaly určité enklávy osvobozené od jejich despotické kontroly. Nejdůležitější z nich byl Hrad, jehož rozsáhlý komplex na hradčanském návrší nad Prahou dominoval rovněž v politickém smyslu. V něm sídlící prezidenti – Beneš a před ním Masaryk – vytvořili vůči vládě konkurenční politické středisko, sdružovali kolem sebe intelektuály, vlivné novináře, publicisty a také, překvapivě, politiky z mnoha různých stran. Prohradní frakce existovaly dokonce i v těch stranách, které (jako agrárníci) s Benešem otevřeně soupeřily. Levicové strany s ním setrvaly v trvalém spojení, bez větších výhrad uznávaly prezidentovu autoritu a jeho vůdčí roli ve státě. Na ambice hlavy státu nebylo možné zapomínat ani v Kolowratském paláci na Malé Straně (který byl tak bolestivě nízko přikrčen u úpatí hradního návrší), v němž úřadoval premiér a kde se scházela rada ministrů, ani v resortech, úřadech a stranických ústředích roztroušených po celém městě.

U pravicových politiků, například u Berana, to jen zesilovalo frustraci a chuť vypořádat se s Benešem a s ním provázanými elitami. Ovšem k realizaci tohoto přání byla zapotřebí parlamentní koalice bez účasti levice. To bylo možné pouze za cenu dohody s Henleinem. Pokusný balonek, který předseda agrární strany vypustil v podobě novoročního článku ve *Venkově*, však ukázal, že nápad měl mnoho odpůrců. Beran mohl libovolně vést tajné rozhovory s vyslancem Eisenlohem o případné spolupráci s Německem, ale nebyl by schopen své plány prosadit proti názoru všech ostatních československých stran. Mezitím perspektiva začlenění Sudetoněmecké strany do vlády rozložila i tradiční spojence agrárníků, jimiž byli národní demokraté, přestože Beneše neměli v oblibě stejně silně jako předseda Beran. Zdálo se, že československá politická scéna se dostala do klinče, a političtí odpůrci neměli jinou možnost než dále předstírat konstruktivní spolupráci ve jménu dobra republiky.

Mímo dosah politických stran – každopádně mimo jejich přímý vliv – se nacházelo taktéž ministerstvo zahraničních věcí, neboli, jak se v diplomatickém žargonu říkávalo, „zamini“. Jeho sídlo v okázalé budově Černínského paláce bylo v západní části hradčanského návrší, pár minut pěšky od Hradu. V politickém smyslu fungovalo jako předsunuté a dobře posílené předmostí. Tady se nacházelo centrální nervové středisko československé diplomacie, kterou Beneš nikdy nepřestal považovat za svou osobní doménu. Tady také působila tajná sekce shromažďující informace kompromitující jeho odpůrce a podporující příznivce. Beneš tento resort řídil do roku 1935 a postaral se, aby nejdůležitější úřednické posty a diplomatická místa zaujali především

jeho důvěrníci. „Zamini“ se tak stalo baštou liberální levice. Život si však žádá různé kompromisy, a tak i tam existovaly některé nepříjemné výjimky. Nejvíce starostí způsoboval František Chvalkovský, vyslanec v Římě. Byl považován za člověka blízkého agrárikům, zároveň neskrýval svůj obdiv k fašismu a Ducemu osobně. Na Pražském hradě dobře věděli, že mimořádně ochotně zvedal ruku při římském pozdravu, což stačilo, aby přestal být důvěryhodný.

Beneš si nemohl být zcela jist ani vyslancem v Berlíně Mastným, opatrným a vyděšeným z totalitních režimů, který měl díky svým konzervativním názorům nebezpečně blízko k československé pravici. Nápad začlenění Henleinovy strany do vlády považoval za myšlenku hodnou státníka. Věřil, že s Němci by se bylo možné dohodnout, kdyby jen Češi přestali s neustálými provokacemi Hitlera. Při jednom ze svých pobytů v Praze vyšel celý roztržený z divadla, kde se dvojice komiků Werich a Voskovec vydatně vysmívala Führerovi.

Československý
vyslanec v Římě
František Chvalkovský.
Na Pražském hradě
dobře věděli, jak
ochotně pozvedá ruku
k fašistickému pozdravu,
a nedůvěřovali mu.

V Paříži, v dalším klíčovém hlavním městě, zase sídlil advokát Štefan Osuský, domýšlivý Slovák, jenž vyrůstal v Americe. Rovněž on byl spojen s agrárníky a jeho obsedantní nechuť k Benešovi měla osobní důvody. Domníval se, že právě jemu, Osuskému, mělo již v roce 1918 patřit místo šéfa československé diplomacie. Nevadilo mu však, že od prezidenta každý rok dostával do soukromé kapsy značnou částku z finančního dispozičního fondu „zamini“ výměnou za to, že zanechá intrik. Podobné dotace ostatně dostávali i další Benešovi nepřátelé, ale také – což je samozřejmé – jeho různí političtí spojenci nebo partneři. Prezident jakožto člověk s levicovým přesvědčením dokázal peníze využívat překvapivě prakticky.

Beneš samozřejmě věděl, že Chvalkovský, Osuský a někteří další diplomaté kromě rutinních zpráv pro ministerstvo zahraničních věcí pravidelně psali vlastní zprávy, které se posléze dostávaly na stůl předsedy agrární strany v jejím ústředí na Havlíčkově náměstí na pražském Žižkově. Beran je vlastně na nic nepotřeboval, neboť ho mezinárodní politika příliš nezajímala, ale příjemně lechtaly jeho ješitnost. Díky nim měl pocit, že nejdůležitější osobou ve státě je on, ne prezident, jehož pokládal za figuranta hlídajícího lustry v reprezentačních sálech Hradu.

Beneš ovšem toleroval neloajální diplomaty, protože jejich odvolání by bezpochyby vyvolalo prudkou hádku v koalici. Ze dvou špatných variant bylo pro něj výhodnější smířit se s přítomností známých nepřátel uvnitř Černínského paláce, než se jich snažit zbavit a riskovat při tom úplnou ztrátu „zamini“. Profesor Kamil Krofta, který tento resort řídil, byl uznávaným historikem a nezpochybnitelným expertem na mezinárodní záležitosti, ale nestála za ním žádná politická strana. Jeho osud závisel výhradně na vratkém uspořádání sil ve vládní koalici a na prezidentově odhodlání udržet si kontrolu nad diplomacii.

Z Benešova pohledu měla tato situace přinejmenším tu výhodu, že si ministr zahraničních věcí nemohl dovolit komfort vlastních názorů. Dokonce i když Krofta při ranní procházce s nejbližšími pracovníky na ty či ony prezidentovy koncepce ještě hleděl kriticky, na předpolední poradě už ztrácel veškerou sílu a poslušně přijímal Benešova rozhodnutí.⁶⁸ Ministr sice držel kormidlo československé zahraniční politiky, ale její kurz vytyčoval, neustále sledoval a v případě potřeby korigoval Beneš s obvyklou snahou kontrolovat i ty nejdrobnější detaily.

Při vystoupení Rudolfa Slánského, který od řečnického pultu pranýřoval kontakty předsedy agrárníků s představitelem sousedního státu, přicházelo na mysl známé rčení: vlk v rouše beránčím. Všichni v parlamentu dobře vě-

68 Masářík, H. *V proměnách...*, op. cit., s. 166, 177, 179–180, 188, 259.

děli, že nikdo z poslanců Komunistické strany Československa nehne ani prstem bez souhlasu Kremlu. Neskrývali to ani komunisté, kteří ještě před čtyřmi lety ve sněmovně během prezidentské volby arogantně vykřikovali: „Ne Masaryk, ale Lenin!“ Až do poloviny třicátých let se od republiky distancovali, vysmívali se jí jako výtvoru české buržoazie, který existuje jen pro to, aby perfidně utiskoval dělnickou třídu a národnostní menšiny. Menšinám, dokonce i sudetským Němcům, byli připraveni velkomyslně vrátit svobodu a odstoupit pohraniční území sousedním státům (nakonec stejně měla všude zavládnout diktatura proletariátu). Jakmile se naskytlá příležitost, dělali, co mohli, aby republika škodili. Popíchovali proti vládě dělníky zoufalé z velké krize, organizovali stávky a protistátní demonstrace. Všechny tyto kroky samozřejmě konali podle přesných pokynů Kominterny a Stalina, který ji vedl.⁶⁹

Inteligentního, rusovlasého Slánského a jeho nejbližšího druha Klementa Gottwalda, známého typickou dýmku a nadměrným sklonem k alkoholu, odpůrci kousavě nazývali „karlínští kluci“. Karlín, dělnické předměstí Prahy, byl domovem nejbezohlednějších mladých komunistů. Okrajové čtvrti velkých měst jsou obvykle líhněmi gangů a oni, jak se později ukázalo, se od gangsterů příliš nelišili. Gottwald, Slánský a několik dalších chlapců z Karlína, kteří ve druhé polovině dvacátých let uskutečnili násilné převzetí moci ve straně z rukou starší a umírněnější generace, sázeli na slepou poslušnost Kominterně. Jakmile provedli stalinizaci strany, jež komunisty ještě více oddělila od zbytku československé politické scény, přišel z Kremlu nečekaný rozkaz k naprosté změně dosavadního kurzu. Obrat nastal před prezidentskými volbami v prosinci 1935. Komunisté tehdy jako jeden muž bez protestů podpořili kandidaturu Beneše, který jen pár měsíců předtím, ještě jako ministr zahraničních věcí, podepsal spojeneckou smlouvu se Sovětským svazem. Strana, která demokratické levici dříve nadávala do „sociálfašistů“, se nyní od „všech pokrokových sil“ dožadovala společného boje proti Henleinovi a Hitlerovi. Komunisté naráz otočili svůj vztah k republice o sto osmdesát stupňů a demonstrovali křiklavé vlastenectví, jímž se snažili přehlušit nepohodlné otázky na minulost a upřímnost vlastních postojů.⁷⁰

Vzhledem k tomu, že lidé jsou od přírody naivní a raději věří, že se lump polepší, než že jim bude bezostyšně lhát, našlo se překvapivě mnoho lidí, kteří metamorfózu komunistů přijali jako pozitivní. Prezident a politici vládnoucích stran byli skeptičtější, ale také se jim hodilo, že radikální levice přešla na prostátní stranu. I pro komunisty nepochybně bylo snazší plout s hlavním proudem českého politického života než proti proudu. Všichni tudíž vypadali spokojeně.

69 Klimek, A. *Boj o Hrad*, op. cit., s. 410–411.

70 Kárník, Z. *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Díl 3: *O přežití a život (1936–1938)*. Praha 2003, s. 90–93.